

Pedagogo reflektavimo gebėjimų raiška profesinėje veikloje

Aistė Bosienė

2023-10-13

Aktualumas

(Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012)

- Kūrybiškumas, kritinis mąstymas bei **mokymasis visą gyvenimą;**
- pedagogams **nuolat tobulėti**, tiek savo asmeninėje, tiek profesinėje srityje.

(Doiz, Lasagabaster, 2018; Lastakauskienė, 2015; Gibbons, Farley, 2021 ir kt.)

- Sparti plėtra ir **nuolat besikeičiantys pedagogų vaidmenys;**
- padėti **atliepti** šiuolaikinės visuomenės keliamus **iššūkius**, **pasitelkiant refleksiją šiuolaikinio ugdymo kontekste.**

Mokslinė problema/ probleminiai klausimai

- ✓ **Kokiose pedagogo veiklose išryškėja reflektavimo gebėjimai?**
- ✓ **Kada reikiasi pedagogų reflektavimo gebėjimai (prieš pedagoginę veiklą, veiklos metu ar po pedagoginės veiklos)?**
- ✓ **Kaip pasikeitė perėjus prie nuotolinio ugdymo organizavimo formos?**

Tyrimo objektas — pedagogų reflektavimo gebėjimai.

Darbo tikslas — atskleisti pedagogų reflektavimo gebėjimų raišką profesinėje veikloje.

Uždaviniai:

1. teoriškai pagrįsti refleksijos ir reflektavimo gebėjimų raišką profesinėje veikloje;
2. pagrįsti pedagogų reflektavimo gebėjimų raiškos profesinėje veikloje tyrimo metodologiją;
3. įvertinti pedagogų reflektavimo gebėjimų raišką profesinėje veikloje X - pagrindinio ugdymo mokykloje.

Teorinės nuostatos

Konstruktivistinė teorija (Dewey, 1963; Vygotsky, 1987; Bruner, 1960)

- akcentuojamas aktyvus besimokančiojo vaidmuo;
- apima transformaciją ir konstravimą, vykstantį individualaus besimokančiojo viduje, kur nauja patirtis lemia supratimo pokyčius.

Socialinio konstruktyvizmo mokymosi teorija (Vygotsky, 1987; Schon, 1992)

- bet koks pažinimas, žinios bei realybė negali vykti be bendro žmonių socialinės veiklos konstrukto;
- būdas kaupti žinias apie save, mokyklą, kasdieninę patirtį, veiklas, visuomeninį gyvenimą per refleksiją.

Tyrimo metodai

Duomenų rinkimo:

- ✓ mokslinės literatūros analizė,
- ✓ dokumentų analizė,
- ✓ iš dalies struktūruotas interviu, apklausa raštu.

Duomenų analizės:

- ✓ kokybės turinio analizės,
- ✓ statistinės analizės metodai (*aprašomoji statistika, lyginimai tarp populiacijos grupių (Mann-Whitney, χ^2 testas), statistinių ryšių nustatymo testai (Spearman)*).

1 uždavinys. Teoriškai pagrįsti reflektavimo gebėjimų raišką profesinėje veikloje

- Refleksija gali būti charakterizuojama, kaip **išgyvenamos patirties analizės bei savęs pažinimo**, turimų ir naujų žinių integravimo procesas (*Bubnys, 2010*).
- Refleksija yra savęs paties suvokimas — ne tik tiesioginis, bet ir **pasitelkiant kitų žmonių vertinimą** (*Psichologijos žodynas, 1993*).
- Refleksija kaip mąstymo būdas, **atsigręžimas atgal, atliekamos ir atliktos veiklos permąstymas** (*Schon, 1983; Dewey, 1988; Mezirow, 2000; Farrell, 2020; Gelfuso, 2016; Bubnys, 2012*).

Išskirti gebėjimai ir veiklos

Gebėjimai (Bubnys, 2010)

- Savirefleksijos ir refleksijos mokantis gebėjimai.
- Refleksijos apie mokymąsi ir mokymuisi gebėjimai.
- Kritinio mąstymo ir problemų sprendimo gebėjimai.
- Patirties analizės ir mokymosi iš patirties gebėjimai.

Veiklos (Sharma, Pandherio, (2018); Biktagirova, Valeeva (2014); Svojanovsky, (2017); Altrichter, Posch, Somekh, (2000); Stenhouse, (1975) ir kt.

- Savęs vertinimas ir savirefleksija.
- Bendradarbiavimas.
- Įsipareigojimas keistis.
- Reguliarius žinių atnaujinimas.
- Kūrybingas problemų sprendimas.

I-oji išvada (1)

- Pedagogui svarbu nuolat analizuoti ir vertinti savo pedagoginę veiklą, tačiau tai turi būti daroma, ne tik po atliktos pedagoginės veiklos, bet ir **veikiant**, bei **prieš pedagoginę veiklą**. Neužtenka tik reflektuoti, **būtina mąstyti apie tai, kas yra reflektuojama ir kodėl**.
- Pedagogo reflektavimo procesas turi būti ne tik atsitiktinis, o **nuolatinis ir sistemingas**.

I-oji išvada (2)

- Pedagogų reflektavimo gebėjimų taikymas profesinėje veikloje prisideda prie **asmenybės augimo**, nes tai yra intelektualiai ir emocinė veikla, kuri įgalina pedagogus ne tik tyrinėti savo reflektyvią patirtį, bet ir **įgyti naujų supratimų ir vertinimų**.
- Svarbiausia, kad reflektavimas prisideda prie **pedagogų asmenybės transformacijos**, o tai išugdo refleksijos ir savirefleksijos reikšmės supratimą bei naudą, **praturtina profesinę patirtį bei praktiką**.

2 uždavinys. Pagrįsti pedagogų reflektavimo gebėjimų raiškos profesinėje veikloje tyrimo metodologiją
Pasirinkta atvejo analizės tyrimo strategija.

- Atvejo analizei pasirinkta **X – bendrojo ugdymo mokykla** todėl, kad ji turi *gerą reflektavimo patirtį, galias reflektavimo tradicijas ir tęstinumą ugdymo procese, nes procesai vystomi dešimt metų.*
- Siekiant gauti išsamesnius duomenis ir rezultatus, pedagogų reflektavimo gebėjimams atskleisti buvo **pasirinktas mišrus tyrimo metodas.**
  - ✓ *Kiekybinis **apklausos raštu metodas** (klausimynas);*
  - ✓ *Kokybinis (iš dalies struktūruotas interviu) metodas, kurį taikant apklausti mokytojai – ekspertai.*
  - ✓ **Dokumentų analizė.** X – bendrojo ugdymo mokyklos reflektavimo procesą patvirtinantys dokumentai.

Tyrimo instrumento (klausimyno) pagrindimas

- Atlikus mokslinės literatūros analizę, remiantis Schonro (1983, 1992), Dewey (1988); Bleakley, Woolcott, Yeigh, Whannell, (2020); Svojanovsky, 2017; Gibbons, Farley, 2021; Bognar, Krumes, 2017; Doiz, Lasagabaster, 2018, Lastakauskienė, 2015; Lasagabaster, Pageze, 2017; Armstrong, Asselin, 2017; Tripp, Rich, 2012; Doren, Millington, 2019, ir kt. autorių bei GRAS (Groningen Reflection Ability Scale) skale (Aukes, Geertsma, Gohen – Schotanus, Zwiersta, Slates), buvo sudarytas klausimynas.

Iš dalies struktūruoto interviu klausimų pagrindimas

Pagrindžiant iš dalies struktūruoto interviu klausimyną buvo išskirtos šios charakteristikos:

- pedagogo savirefleksijos raiška ir svarba profesinėje veikloje;
- refleksijos prasmės suvokimas;
- reflektavimo gebėjimų taikymo profesinėje veikloje kliūtys ir iššūkiai;
- pedagogų asmeninis ir profesinis tobulėjimas;
- pokyčių (netikėtų situacijų, nuotolinio ugdymo metu) įtaka reflektavimo gebėjimams.

Tyrimo imtis

Tyrimas buvo atliekamas 2023 m. balandžio – gegužės mėn., X – bendrojo ugdymo mokykloje.

- Tyrime dalyvavo 55 pagrindinio ugdymo pedagogai.
- Daugiausia apklaustųjų patenka į 41 – 50 m. amžiaus kategoriją ir turintis daugiau nei 11 m. pedagoginį darbo stažą.
- Kokybinio tyrimo metu buvo apklausti 3 pedagogai ekspertai, kurių amžius nuo 30 iki 50 metų. Darbo stažas nuo 8 iki 27 metų. Visi trys turintis mokytojo metodininko kvalifikaciją.

3 uždavinys. Įvertinti pedagogų reflektavimo gebėjimų raiška profesinėje veikloje X – pagrindinio ugdymo mokykloje

Atvejo analizei pasirinkta X – bendrojo ugdymo mokykla:

- gilios reflektavimo tradicijos ir tęstinumas ugdymo procese, nes procesai vystomi dešimt metų;
- nuo 2012 m. mokykloje įdiegta pedagogų reflektavimo sistema;
- per pastarąjį dešimtmetį mokykla įdiegė nemažai inovatyvių praktikų;
- mokykla jaučia kitų mokyklų pripažinimą, kai jos kreipiasi ir perima patirtį dėl pedagogų reflektavimo gebėjimų taikymo veikloje.

Kiekybinio tyrimo apibendrinimas

- efektyviausiai reflektavimo gebėjimai reiškiasi ***prieš veiklą ir po veiklos***;
- didžiosios dalies pedagogų, veiklos metu patiriamos problematiškos situacijos skatina juos viską permąstyti iš naujo, tačiau atlikdami pedagoginę veiklą ***ne visada apgalvoja, kaip sėkmingai ją atlikti ir tobulinti***;
- didžioji dalis pripažįsta, kad gali užjausti, nori suprasti save ir ***nuolatos permąsto savo mintis***;
- pedagogų savirefleksijos ir empatiškumo raiška ***nepriklauso nuo jų darbo stažo, amžiaus ir pareigų***;
- pedagogams ***sunkiau sekasi vertinti save iš skirtingų perspektyvų*** ir pažinti savo jausmus, kurie turi įtakos jų mąstymui, ***rečiau konsultuojasi su specialistais***;
- nuotolinio ugdymo metu pedagogai ***nespėdavo skirti pakankamai laiko*** apmąstymams veikiant, ir turėjo mažiau laiko savęs pažinimui bei profesiniam tobulėjimui.

Kokybinio tyrimo apibendrinimas

- **puikiai suvokia refleksijos svarbą bei mato prasmę**, yra patenkinti X – bendrojo ugdymo mokyklos reflektavimo sistema, kuri įvardijama kaip sisteminga, kryptinga pedagoginės veiklos apmąstymo forma;
- **skiria pakankamai daug laiko savo reflektavimo gebėjimų tobulinimui** bei turimų žinių atnaujinimui;
- **didžiausi iššūkiai**: laiko, vidinės motyvacijos stygiaus bei reflektavimo formų pasirinkimo, ir tinkamo tikslo išsikėlimo;
- perėjus prie nuotolinio ugdymo formos reflektavimo procesas ir toliau sėkmingai vyko, tik **pasikeitė refleksijos forma**, kuri tapo elektroninė. Susidūrus su nuotolinio ugdymo sunkumais refleksija padėjo pedagogams lengviau susidoroti su jais, svarbu, kad buvo **jaučiamas kolegų ir administracijos palaikymas**.

Pedagoginės veiklos

- Efektyviausiai reflektavimo gebėjimai reiškėsi gebėjimų **savęs vertinimo ir savirefleksijos**, bei **reguliaraus žinių atnaujinimo veiklose**, kurias įvardijo abiejų apklausų (raštu ir žodžiu) dalyviai.
- Ne taip sėkmingai reiškėsi **bendradarbiavimo ir kūrybinių problemų sprendimo veiklose**. Galima daryti prielaidą, kad tam turi įtakos **holistinio pedagogų požiūrio trūkumas**, kas paskatintų pedagogus save vertinti iš skirtingų perspektyvų.

Dokumentų analizės išvados

X – bendrojo ugdymo mokyklos dokumentų analizė atskleidė, kad vadovaujamosi ne tik esminiais ir bendrais dokumentais, bet ir savo sukurtu asmeninio profesinio tobulėjimo (APT) dokumentu, kuriame pabrėžiama, kad sudaromos visos galimybės:

- **kurti reflektyvią veiklą bei reflektyvią pedagogų bendruomenę;**
- **skatinti pedagogus nuolatiniam asmeniniam tobulėjimui, stebint ir tiriant savo veiklą;**
- **skatinamas bendradarbiavimas;**
- **numatomos organizacijos profesinio tobulėjimo kryptys.**

Rekomendacijos

- ✓ **Mokyklos administracijai**
- ✓ **Mokyklos pedagogams**

